

ליפיה

(Liepaja; גרמנית: ליבאו, Libau). עיר נמל בלטויה לחוף הים הבלטי. בשנת 1935 נמנו בל" 7,379 יהודים בקרב 57,098 תושבים. באוגוסט 1940 סופחה ל" עם כול לטויה לברית-המועצות. ב-29 ביוני 1941, שבוע אחרי פלישתם לברית-המועצות, כבשה הגרמנים יהודים מעטים בלבד הצליחו להימלט מהעיר.

ב-5 ביולי 1941 פירסם המימשל הצבאי הגרמני המקומי סדרת צווים נגד היהודים, ובתוכם גזירת הטלאי הצהוב וחובת עבודת כפייה. גברים יהודים בני 16 עד 60 נצטוו להתייצב מדי בוקר בכיכר העיר כדי לצאת לעבודות ציבור, חלקם נשלחו לעבודות כפייה, ואחרים נלקחו מהכיכר לבית-הסוהר. גברים יהודים שהתחמקו מהמיפקדים בכיכר נאסרו בבתיים וברחובות. ב-8 וב-9 ביולי הוצאו כול העצירים היהודים מבית-הסוהר ונרצחו בריות על חוף הים הבלטי. בשליש האחרון של חודש יולי חזרו ונשנו המאסרים והרציחות בממדים גדולים יותר. בחודש הראשון לכיבוש נרצחו לפחות 1,000 גברים יהודים.

באוגוסט 1941 פסק גל המאסרים ורצח המוני גברים יהודים, ובספטמבר או באוקטובר בוטלה חובת ההתייצבות בכיכר. היהודים, שרובם המכריע כבר פוטרו מעבודותיהם הקודמות, קיבלו תעודות עבודה ועבדו בעיקר בשביל יחידות הצבא והמשטרה הגרמניות בעיר. מיהודים רבים הוחרמו כסף, רהיטים, כלי-בית ודברי-ערך, ורבים גורשו מדירותיהם. אותה עת נוסדה 'מועצת-זקנים' יהודית (Aeltestenrat, ובפי היהודים 'הקהילה'), בראשותם של הסוחר יזראלית וסגנו העורך-דין קגנסקי, ופעלו מושב-זקנים יהודי ובית-חולים 'לינת הצדק', ובו עבדו ארבעה רופאים וכן צוות אחיות ועובדי משק. ואולם, רצח יהודים נמשך בלא הפוגה, בעיקר רצח הבלתי כשירים לעבודה. מ-22 בספטמבר 1941 עד 13 בדצמבר נרצחו לפי דינים-וחשבונות של משטרת הביטחון הגרמנית המקומית, 658 יהודים, בהם 454 יהודים ויהודיות שאינם כשירים לעבודה. אלה כללו את דיירי בית-הזקנים היהודי שחוסל. בנובמבר 1941 מסר הממשל האזרחי הגרמני כי בל" נותרו 3,890 יהודים.

ב-13 בדצמבר 1941 פורסם צו שפקד על היהודים להישאר בבתיהם ב-15 וב-16 בחודש. משטרת הביטחון הגרמנית הוציאה ליהודים תעודות עבודה חדשות, אך הן ניתנו רק לעובדים טכניים מיומנים בתחנות המשטרה הגרמנית, לקצת בעלי-מלאכה חיוניים שעבדו בשביל הצבא הגרמני וכן לסגל 'מועצת הזקנים' ובית-החולים היהודי, בסך-הכול כ-300 עד 350 תעודות. בליל 14 בדצמבר החלו שוטרים לטוים לאסור את היהודים העצורים בבתיהם ולהובילם לבית-הסוהר. בעלי תעודות העבודה החדשות ובני משפחותיהם שוחררו, ושאר היהודים נלקחו להריגה בשקדן (Skeden), כפר דייגים לחוף הים הבלטי צפון לל". הרצח החל בבוקר 15 בדצמבר, בעת שמאסר היהודים ברחבי העיר היה בעיצומו, ונמשך עד צוהרי 17 בו. בשלושת ימי הדמים נטבחו 2,700-2,800 יהודים, רובם נשים וטף. בעיר נותרו כ-

1,000 יהודים. בסוף פברואר 1942 ובאפריל אותה שנה נערכו עוד שתי 'אקציות'. 22 יהודים הצליחו להימלט ממיזחלת השלג בדרכם לשקדן, וכ-150 נרצחו. בל" נשארו 805 (או 829) יהודים, ואלה הוכנסו בראשית יולי 1942 לגטו. הגטו כלל 11-12 מבני מגורים, ארבעה מ"ר לנפש. ליד 'מועצת הזקנים' פעלה לשכת עבודה, משטרה יהודית קטנה וכמה סדנאות לצורכי הפנים של הגטו. כמה עשרות יהודים נרצחו מסיבות שונות בעת קיום הגטו. ב-8 באוקטובר 1943, ערב יום הכיפורים תש"ד, חוסל גטו ל" ויושביו נשלחו למחנה קיזרולד הסמוך לריגה. כמה יהודים ובהם ילדים הוסתרו אצל איכרים, ו-11 יהודים מצאו מחסה אצל החצרן הלטווי סאדולס, בבונקר מתוכנן ומצוייד כראוי שהוכן מראש מתחת לביתו של החצרן. היהודים המסתתרים עשו עבודות שונות (כגון תיקון מכשירי חשמל ועוד) ותמורתם קיבלו צורכי מחיה. סאדולס היה איש הקשר בינם ובין הסביבה עד שנהרג בהפצצה. אחרי מותו המשיכה אחת ממקורבותיו בשליחות המסוכנת. ביום כניסת הצבא האדום לל" ב-9 במאי 1945, נמצאו בעיר 20-30 יהודים.